

Funkciót veszett tárgy

Kelemen Dóra

Pécsi Tudományegyetem, Művészeti Kar

Szobrászművész szak, 4. évfolyam

Témavezető: Tóth Zsuzsa DLA, egyetemi adjunktus

A pályamunkám kiindulópontja az egyik kurzusunk feladatára vezethető vissza, ahol azt az instrukciót kaptuk, hogy hozzunk létre olyan tárgyat, ami a klasszikus szobrászati technikáktól eltérő módon készült. Ezt megelőzően már készítettem egy szilikonból megöntött fakanalat, ami anyagkísérletként szolgált. Részben ezek hatására kezdett el kibontakozni a szilikon teáskészlet, mint objekt, és merült fel a kérdés: miként lesz egy használati tárgyból szobor?

Az objekt szó művészeti értelemben vett jelentése a XX. századig vezethető vissza. Kezdetben különösen a ready-made-ben volt jellemző a különböző használatitárgyak funkciójuktól való megfosztása, melynek kapcsán Marcel Duchamp személye megkerülhetetlen. Ő ugyanis alapjaiban forgatta fel a múlt század művészetét.

„A ready-made, mint a manuális értelemben vett alkotás pátoszától megfosztott, az alkotás null-fokára redukált mű, saját létrejöttének keretfeltételeire irányítja a figyelmet. (...) A ready-made újfajta műtárgyfogalmat vezet be, a *konceptuális mű* fogalmát. A konceptuális mű olyan mű, mely nem a klasszikus „szépészeti” szempontok alapján értékelődik. Az ilyen mű esetében a kérdés nem az, hogy miként van megalkotva, hanem hogy mennyiben képes gondolatokat közvetíteni, vagyis mennyire *szellemes*. (...) Duchamp szavaival >>az ilyen mű elsősorban nem a retinára, hanem a szürkeállományra kíván hatni, vagyis elsődlegesen nem a szemet, hanem az intellektust gyönyörködteti<<”¹

Duchamp ikonikus 1917-es piszoárjáról és formabontó műtárgy értelmezési felfogásáról számos tanulmány íródott már, ahogy azt Házas Nikoletta is kifejti a 2004-es Ready-made, szójáték és ironikus esztétikai értékítélet című munkájában.² Engem viszont inkább egy tárgy átírásából adódó objekt létrejöttére irányuló megközelítés foglalkoztatott. Erre példa a szürrealista művész, Meret Oppenheim munkássága. Nála, ahogy a szürrealizmusban az jellemző volt, sűrűn megjelentek a szabad képzetársítások, műveire hatottak az álmok és a mindennapi helyzetek keltette benyomások. Esetében pont egy ilyen inspiratív kávézóbeli vicces megjegyzésre volt szükség ahhoz, hogy létrejöhessen a Prémcsésze 1936-ban.

Munkáiban „Breton felhívását, miszerint >> üldözzük a funkció örült vadállatát! << neki sikerült a legjobban megfognia. Szobraihoz hétköznapi, akár háztartási tárgyakat használt fel, aminek általános funkcióján felül, ad egy másodlagos, felforgató tartalmat, így fosztva meg

¹ <https://www.jelenkor.net/archivum/cikk/591/ready-made-szojatek-es-ironikus-esztetikai-ertekitelet#top,2024.11.>

² Ez a forrás megegyezik az első lábjegyzettel.

azokat eredeti jelentésüktől.”³ Számos műve készült ennek jegyében, mint például a divatcikkekkel összefonódó különleges kesztyűk, és a szokványostól eltérő ékszerek.

Ezek a művek erősen hatottak rám, azon gondolat mellett, miszerint a szobor nem használati tárgy, hanem kifejezőeszköz. A fent bemutatott tárgyakat funkciójuk megtartása mellett többlet jelentéssel ruházta fel az, hogy az új szellemiség jegyében küllemük megváltoztatása műtárggyá avanzsálta őket. Ez ösztönzött arra, hogy a munkámmal minél inkább a megtévesztő hatásra igyekezzek rájátszani. A választásom egy kanálból, csészéből és csészealjából álló teáskészletre esett a hétköznapiasága miatt. Ezekkel a tárgyakkal bármikor találkozhatunk a környezetünkben anélkül, hogy feltűnést keltenének, vagy felhívnák magukra a figyelmet. Pontosan ezt szándékozom kihangsúlyozni az illúziókeltés által, olyan módon, hogy nyugalmi állapotukban megtartják az alakjukat, de megmozdításuk esetén elvesztik tartásukat, mivel szilikonból készültek.

Annak érdekében, hogy megjelenésükben minél közelebb álljanak a porcelánhoz, igyekeztem annak elkészítéséhez hasonló technikát választani. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy az eredeti tárgyakról nem szilikon, hanem gipsz negatívok készültek.

Ehhez végül bolti kerámiákat használtam fel, mivel a porcelán készletek jellemzően vékonyabb falúak, az a vastagság pedig nem biztosítana elég tartást a szilikon öntvénynek. A gipsz negatívok elkészítése sem teljesen egyezik azokkal, amelyekben kiforgatásos módszerrel érik el a kívánt falvastagságot a porcelán esetén. Ennek oka, hogy míg az előbb említett anyagból a gipsz elszívja a nedvességet, és képződik egy egységes réteg a negatív forma belsejének falán, addig a szilikon sokáig folyékony marad, és fokozatosan sűrűsödik. Az ebből adódó lefolyások pedig az anyag vastagságának és felületének egyenetlenségéhez vezetnek. A legjobb megoldás emiatt a pozitívok tömörre öntése volt. Olyan gipsz negatívokra volt szükség, melyek mentesek az aláfordulásoktól, hogy lehetséges legyen a szétszedésük, ezáltal lehetővé tegyék a sokszorosíthatóságot. Tartósságuk érdekében átfedésben elhelyezett gézlapok kerültek beléjük. A két komponensű, fehér színű szilikon tűnt a legalkalmasabbnak a teáskészlet elemeinek imitálására. Ez az anyag képes pontosan felvenni a formát azáltal, hogy kitölti a legkisebb hézagokat, akár a negatív darabjainak illesztéseit is. Emiatt a sima felületeken látványosan megbontják az egységes síkot a federek, és az anyag rugalmassága okán nem távolíthatók el olyan észrevétlenül, mint a kerámiák esetében. Ezek jelenléte is erősíti a koncepciómat,

³ <https://4bro.hu/meret-oppenheim-a-muveszet-mint-eletelixir/>, 2024.11.

miszerint első ránézésre még semmi szokatlan nem tűnik fel a tárgyakon, csak alaposabb megfigyelés után vehetőek észre a megszokottól eltérő tulajdonságaik.

Ezek közé tartozik a festés is, amit az első kísérleten ecsettel és akrillal oldottam meg. A festék azonban idővel elvált a szilikontól, és lepattogott a deformációk hatására. Végző megoldásként az átlátszó fugázó szilikonmasszába kevert tempera vált be a leginkább, ami azóta is képes alkalmazkodni a rugalmas felületekhez. Ennek azonban az a hátulütője, hogy ecsettel nem lehet megfelelően felhordani, ugyanis túl sűrű és csomós állagú. Rövid száradási ideje is nehezítő körülménynek számított. Ennek függvényében egy gyorsan alkalmazható módszerre volt szükség a festék felviteléhez. Erre voltak alkalmasak a stencilek.

Saját tervezésű ornamentális mintákat használtam fel, mert szerettem volna elkerülni a hasonlóságot más díszítőművészeti motívumokkal. Ezek alapján vágtam ki a sablonokat és stencileket, amik lehetővé tették a festék egyenletes eloszlását.

A kivitelezés technikájából adódik, hogy ezek a tárgyak sokszorosíthatóak, viszont megjelenésük ellenére mégiscsak képzőművészeti céllal készültek, emiatt a három darab elemet (kanál, csésze, csészealj) egy szettként értelmezem, amely egyedülálló. Amennyiben újabb készletet öntenék ki, egyediségét azáltal őrizném meg, hogy új motívumokkal díszíteném.

Az eddigi tapasztalatok alapján a szándékom sikeresen működik. Két esetben volt alkalmam megfigyelni az objektre adott reakciókat. Egyszer műtermi környezetben, ahol a mindennapisága miatt nem keltett feltűnést, sem pedig gyanút, amíg fel nem hívtam a körülötte megfordulók figyelmét a kihelyezett plasztikára.

Másik esetben pedig az Art Marketen, ahol a látogatók többsége, még a kiírás ellenére sem mert hozzáérni a munkához. Néhányan azt mondták, még manapság is újszerű élmény, hogy

hozzáérhetnek a kiállítási darabhoz, hiszen a legtöbb esetben, akár múzeumi közegben ez nem megengedett. Ennek tükrében érdemesnek tartok kihelyezni valamiféle utalást, ami felhívja a figyelmet plasztikával való fizikai kapcsolódás lehetőségére, és felszólítja a nézőt a mű megérintésére.

Megfigyeléseim alapján a szokatlan anyag puha tapintása és könnyen deformálódó állaga váratlan hatást kelt, és a meglepettséget követő felismerés jó kedéllyel tölti el a szemlélőt. A következtetésem tehát az, hogy a meglepetés erejével mindig lehet hatni az emberekre.

Az Objektum installálásánál az a fő szempont, hogy az első benyomás elgondolkasztó legyen. A tárgyat steril közegben képzelem el, ahol nem jelenik meg más csak a teáskészlet egy egyszínű, barna, fa posztamensen, amin megfelelően tud érvényesülni. Ez a látvány figyelemfelkeltő, szokatlansága pedig magához vonzza a szemlélőt. Ebben az üres térben a néző kettesben marad a plasztikával, megvizsgálhatja, szemügyre veheti a részleteket, megérintheti a különös anyagot, ezzel megteremtve egy bensőséges viszonyt, amiben benne van a felfedezés öröme.

